

ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש –

And these two, which possess a spirit of life, are not comparable to fire

OVERVIEW

The משנה initially teaches us that there are אבות נזיקין ד'. It then continues that these אבות cannot be derived from each other; beginning with שור ומבעה, that one cannot be derived from the other [for each has a חומרא which the other is lacking (without specifying the חומרות)]. The משנה continues that אש cannot be derived from שור because it has no רוח חיים (it does not state however whether שור ומבעה can be derived from אש). It concludes that בור cannot be derived from the previous three since בור אין דרכו לילך ולהזיק (again, it does not state whether the three can be derived from בור). תוספות will discuss the issues alluded to in the parenthesis above.

תוספות responds to the anticipated question; why the משנה did not specify the respective חומרות of לא הרי שור ומבעה, relative to each other, in the first

גבי שור ומבעה לא הוצרך לפרש החומרא כי הכא -

Concerning שור and מבעה which the משנה mentioned in the first 'לא הרי וכו', **it was not necessary** for the משנה **to identify the severity** which שור and מבעה individually have over each other, **as** the משנה identified **here** by שור ומבעה collectively as opposed to אש. The reason is –

משום דחד מחד קל למצוא חומר באחד מה שאי בחבירו -

Because when we are attempting to derive **one** case (מבעה) **from one** other case (שור), **it is easy to find a** חומרא **that there is by either one which the other is lacking.** It is not necessary for the משנה to mention them. However when we are deriving one (אש) from two (שור ומבעה) it is not always that easy to find a common חומרא by the two which the one is lacking.¹ Therefore it only mentions the חומרא of שור ומבעה (together) relative to אש.

תוספות anticipates a difficulty:

והא דלא תני הכא לא הרי האש כהרי השור ומבעה -

And the reason that the משנה does not teach here that אש is not similar to שור –
ומבמה and therefore שור ומבמה cannot be derived from אש –

כדקתני לעיל לא הרי המבעה כהרי השור -

As it taught previously that (just as **הרי השור כהרי המבעה**, similarly) **לא הרי**
המבעה כהרי השור. Why here is it one sided, just **לא זה וזה כהרי האש** and the **משנה** does not add

¹ It is necessary to find a common הוּמְרָא by the two; otherwise the third can be derived from the two through a צד תוספות ד"ה לא השוה. See 'Overview' to previous.

?ולא הרי האש כהרי השור והמבעה

answers: תוספות

משום שלא היה יכול למצוא חומרא מה שאין בשניהם -

Because the תנא of the משנה could not find a חומרא by אש, which is lacking by both שור ומבעה. It is simply incorrect to state לא הרי האש כהרי השור והמבעה. If the תורה would have written only אש, we could derive that שור ומבעה is חייב, from אש.

attempts to find a חומרא באש which is lacking by שור ומבעה and rejects it:

דאי משום דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו כמו שור² -

For if the חומרא of אש would be that there is another (external) force (the wind) mixed in it, and it does not travel consciously as it is by the ox. תוספות is suggesting that this is a חומרא of אש. An ox is somewhat predictable. It moves at will; while אש is uncontrollable, for the wind may push it in any direction.³ We would therefore not be able to derive שור ומבעה from אש. The original question remains; the משנה should have stated לא הרי האש כהרי השור והמבעה.

negates this idea: תוספות

אין זה חומרא⁴ מדלא חשיב לה⁵ גבי חומר באש מבשור -

This is not considered a חומרא; for the גמרא does not mention this חומרא of אש over שור (rather it mentions another חומרא when it is discussing the חומרא of אש over שור מעורב בו [שכן מועדת מתחלתה] which is not applicable to מבעה). The משנה cannot therefore state שור ומבעה over חומרא באש; for there is no חומרא over חומרא.

questions this assumption that כח אחר מעורב בו is not a חומרא: תוספות

והא דאמרינן לקמן (ד,ג,ב וד,א) גבי אבנו וסכיננו⁶ -

And that which the גמרא states later concerning one's stone and one's knife -

מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו⁷ -

Why is this different than אש where there is a חומרא מעורב בו and it is not הולך

² Seemingly תוספות is now assuming that שור ומבעה are שן ורגל (according to שמואל). However, the same will apply if (רב) מבעה זה האדם (according to).

³ Therefore if the תורה would have taught us that only אש is חייב and not שור, we would not be able to derive שור from אש. We could argue that by אש, the owner is חייב for his negligence since there is a חומרא מעורב בו; it is unpredictable and should be watched carefully. However by שור where חומרא מעורב בו אין כח אחר מעורב בו and is more predictable, the owner should not be liable, since there was no significant negligence.

⁴ See 'Thinking it over # 1.

⁵ לקמן י,א.

⁶ The גמרא there is explaining that if a wind blew someone's אבנו וסכיננו, and it did damage (in flight), the owner is חייב; for this is a דאש.

⁷ In our texts, the words ואין הולך לדעתו do not appear. Perhaps this is תוספות's explanation of חומרא מעורב בו.

חייב is אש there. Seemingly the גמרא intends to say that just as אש is חייב since there is a כה אחר מעורב בו, so too by אבנו וסכיננו. This would indicate that כה אחר מעורב בו is the 'cause' and the חומרא which makes אש חייב and should therefore also 'cause' אבנו וסכיננו to be חייב. This is in contradiction to what תוספות just stated that כה אחר מעורב בו is not a חומרא!

answers: תוספות

הכי קאמר מאי שנא אש שאף על פי שכח אחר מעורב בו -

This is the meaning of the גמרא; 'why is this (אבנו וסכיננו) different than אש, that even though there is a כה אחר מעורב בו, which is a קולא and should seemingly exempt אש from payment; nevertheless –

ראוי להתחייב בו משום שהוא ממונו ושמירתו כולי -

It is fitting that one is liable for his fire, since it is your money and you are responsible to guard it'; similarly by אבנו וסכיננו, even though it is כה אחר מעורב בו, nevertheless you are חייב since it is ממונך ושמירתו עליך. The answer of תוספות is that כה אחר מעורב בו is not a cause for חיוב,⁸ but rather a cause for פטור,⁹ and nevertheless אש (and its תולדות) are חייב since it is ממונך ושמירתו עליך.

anticipates a different question: תוספות

ובסיפא גבי בור הוה מצי למימר לא הרי הבור שתחילת עשייתו לנזק כהרי אלו -

And in the סיפא of this משנה concerning בור; where the משנה states that בור is lacking what all the three other אבות possess; the משנה **could have said** a חומרא by בור that is lacking by the other three, namely **that בור is not comparable to the others since from its initial inception it is predisposed to do damage;** it requires no additional action, whereas by the other אבות their initial creation is not for damage, unless it is followed by additional action of the מזיק itself. If the תורה had written only בור, we could not derive from it any of the other אבות.

explains why indeed the משנה did not mention this חומרא and allow a dual לא הרי by בור similar to the לא הרי השור כהרי המבעה:

ולא חש לפי שהפסיק באש -

And the תנא was not concerned to mention this חומרא, since he already interrupted this pattern by אש. By אש there was no dual לא הרי, therefore the תנא discontinued the dual לא הרי by בור as well, even though it was possible to state it.

⁸ כה אחר מעורב בו is a קולא in relation to שור who is חייב לדעתו. However אש by כה אחר מעורב בו is a חומרא relative to בור, which is לילך ולהזיק (מהר"ם). See 'Thinking it over' # 2.

⁹ By אש the damage is caused by external factors, for which the owner should perhaps not be liable, as opposed to שור where the damage is caused totally by the שור itself.

anticipates a question on the previous answer and resolves it:

ובור לא רצה לשנות קודם אש דאם כן הוי אתי אש מיניה -

And the **did not wish to mention** **בור** **before** **אש** in the **לא הרי** sequence (and had he done so he would have been able to state a dual **לא הרי** by **בור** as opposed to **בור** [in that order] in **שור** and **מבעה**), **for if** he would have done **so** (to state **שור** and **מבעה** in the **לא הרי** sequence), **then** **אש** **would be derived from these** three (**שור** **מבעה** **ובור**) and there would be no **לא הרי** at all concerning **אש**.

supports his statement that **אש** can be derived from **שור** **מבעה** **ובור**:

דכולהו אתי מבור וחד מהנך כדאמרינן בגמרא (דף ה,ב) -

As we say in the **גמרא** **that all** the **אבות** **נזיקין** **can be derived from** a combination of **בור** **and one of the** other **אבות** with a **השוה**.

anticipates and answers the following question; Why is it so necessary to mention a **לא הרי** concerning **אש** as well? **תוספות** explains:

והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר -

And the **of the** **משנה** chose to **elaborate** and mention all the **אבות** **ד'** (including **אש**) **in order to increase and glorify the** **תורה**.¹⁰

has a different question:

וקצת קשה דמשמע דעונשין ממון מן הדין¹¹ -

And there is a slight difficulty, for it appears from this **משנה** **that there is** **monetary punishment** for certain damages whose origins are derived by logical inference and are not stated in the **תורה** –

ובמכלתין¹² תניא כי יפתח וכי יכרה אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן -

However we have learnt in a ברייתא **in the** **מכילתא**: the **תורה** writes 'if one will open a pit or if one will dig a pit he is liable for damages. The **בריייתא** asks if one is liable for merely opening a covered pit then he is certainly liable for digging a new pit! Why was it necessary for the **תורה** to state **כי יכרה** after the **תורה** already taught us that **כי** **הייב** is **יפתח**? The **בריייתא** answers:

אלא ללמדך שאין עונשין ממון מן הדין¹³ -

¹⁰ The **תנא** wanted to include all the **אבות** **ד'** in the **לא הרי**, therefore it placed **אש** before **בור** in the **לא הרי** sequence (even though this sacrifices the dual **לא הרי** concerning **בור**). See מהרש"א.

¹¹ The various **לא הרי** of the **משנה** indicate that we cannot derive one **אב** from another because of the various **חומרות**. This indicates that if not for these various **חומרות** we would derive one from the other by logical inference (in fact the **גמרא** states that we can derive all other **אבות** from **בור** and any other **אב**). This seemingly contradicts the ruling of **אין** **עונשין ממון מן הדין**.

¹² A marginal note indicates that this should read **ובמכילתא** (which is a compilation of **דרשות** and **בריייתות** on **שמות**).

¹³ The expression **אין עונשין ממון מן הדין** (ממון) **מן הדין** seemingly relates to something that is derived from a **חומר** (not a **מצינו**).

But rather the purpose of stating **כי יכרה** is **to teach you that we cannot mete out monetary punishment based on logic** alone. There must be a פסוק in the תורה that requires monetary punishment for this specific type of damage. There seems to be a contradiction between the מכילתא and our משנה.

תוספות offers a possible solution:

ומיהו בפרק הפרה (לקמ מט,ב וש) דריש ליה לדרשה אחרינא -

However in פרק הפרה the גמרא **interprets** this פסוק of **כי יכרה** **for a different דרשה** - **שעל עסקי פתיחה וכרייה באה לו -**

That the obligation of payment for a בור is caused by **his involvement of opening and digging the בור**; but not on account of his ownership.¹⁴

תוספות offers a different דרשה on the words **כי יכרה**:

או להביא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשו (לקמ נא,א): [וע 'תוס' לקמ ד,ב ד"ה ועדים]:

Or that the **כי יכרה** **comes to include a digger who comes after a previous digger**; where the second digger removed the actions of the first digger.¹⁵

According to these last two דרשות there is no rule of הדין מן עונשין ממון, and (perhaps) the תנא of our משנה follows that opinion.

SUMMARY

אש (relative to שור) is to be considered as a כח אחר מעורב בו.

The other three אבות cannot be derived from בור since עשייתו לנזק.

להגדיל תורה ויאדיר is משנה לא הרי (purpose of the).

עונשין ממון מן הדין maintains משנה.

THINKING IT OVER

1. תוספות originally argued that כח אחר מעורב בו is a חומרא of אש (relative to שור), but concludes that it is not.¹⁶ How can we explain the מסקנא and הו"א?¹⁷

2. תוספות maintains that when the גמרא states כח אחר מעורב בו, it means that מ"ש אש דכח אחר מעורב בו (indicating that it is a קולא). Why can we not maintain that כח אחר מעורב בו is a חומרא (in general); it is just that in relation to שור that it is a קולא?¹⁸

אמ"ה and בל"י אות ה'. See מה מצינו or ק"ו of the משנה is negating לא הרי. (צד השוה) or a

¹⁴ This teaches us that you are חייב for a ברה"ר even if you do not own it; but merely for digging it.

¹⁵ This is referring to a case where the first digger dug a בור less than ten טפחים (which cannot kill) and the second digger completed the בור for a depth of ten טפחים. The second digger (alone) is חייב.

¹⁶ See footnote # 4.

¹⁷ See footnotes # 3 & 9. ובחידושי רבי נחום אות ה'.

3. The מכילתא states that since אין עונשין ממון מן הדין, therefore if the תורה would not have written כי יכרה we could not derive it from כי יפתח. Seemingly when he is כורה בור it is the equivalent of כי יפתח; he should be חייב on account of כי יפתח (without any ק"ו)!¹⁹

4. According to the מכילתא who maintains that אין עונשין ממון מן הדין, why is there a תולדות חיוב תשלומין by the תולדות?²⁰

¹⁸ See footnote # 8, בל"י אות ד'.

¹⁹ See מהודרא בתרא למהרש"א לקמן מט, ב בתוד"ה על הכרייה.

²⁰ See נחלת משה.